

Содор муз

Олександр Яременко

ФІЛАТЕЛІСТИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА¹

Спеціальні поштові штемпелі, присвячені Т. Шевченкові

Перші поштові печатки і штемпелі на території теперішньої України застосувала ще у XVIII ст. польська пошта в місцевостях, котрі тоді входили до складу Речі Посполитої. У другій половині XIX ст. з'явилися спеціальні поштові штемпелі – із текстом або/і малюнком, який пов'язаний із політичною подією, ювілеєм, святом, виставкою тощо. Уперше такий штемпель застосовано в Англії 1862 р. із приводу Всесвітньої виставки, у Німеччині – 1863 р. саксонською поштою з нагоди гімнастичного свята в Лейпцигу, у Росії – 1872 р. на виставці державної колекції знаків поштової оплати (1858 – 1872) у Москві.

Уперше спеціальним (пам'ятковим) штемпелем ушановано 100-річчя пам'яті Т. Шевченка 10 березня 1961 р. на поштамтах Києва, Харкова, Москви та Ленінграда, а 22 травня – у Каневі. На ньому була зображена лаврова гілка на тлі закритої книги з написом “Кобзар” і текстом “День пам'яті Т. Г. Шевченко. 1861 – 1961”. На штемпелях, що діяли в Києві (чорного й червоного кольорів), Харкові та Каневі, цей текст продубльовано українською мовою [див. 3 стор. обкл.]. У Томську до цієї дати задіяно штемпель, на якому зображено лаврову гілку, український традиційний орнамент і текст: “Великий украинский поэт Т. Г. Шевченко. 1861 – 1961. 10.03.61”.

У 60-х роках минулого століття в Каневі діяв календарний штемпель (чорного й червоного кольорів) із текстом: “Могила Шевченко. Укр. ССР. Черкас. обл.” [див. 3 стор. обкл.].

¹Продовження. Початок див.: СіЧ. – 2013. – № 2-12; 2014. – № 1.

У травні 1962 р. з ініціативи СРСР ім'я Шевченка внесено до календаря ЮНЕСКО: «Ювілеї великих людей і подій на 1964 рік» – «Святкування 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка». У СРСР це був грандіозний за масштабами проведення філателістичний проект. 9 березня 1964 р. були задіяні пам'яткові штемпелі з текстом «150 років з дня народження Т. Г. Шевченка» в Києві, Каневі, Моринцях, Полтаві, Харкові, Шевченковому та з текстом «150 лет со дня рождения Т. Г. Шевченко» – у Москві (на міжнародному поштамті червоного кольору) та Ленінграді. Полтавський штемпель було доповнено ще одним – із зображенням пам'ятника поетові в цьому місті. Святкування ювілею відзначено штемпелем «Святкування 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка» 22 травня в Києві, 31 травня в Каневі та 1 червня – у Шевченковому [див. З стор. обкл. СіЧі, 2013, №8]. Місцеві товариства колекціонерів також долучилися до святкування – розміщували ювілейні надруки на конвертах (Київ) і застосовували клубні україномовні штемпелі з портретом Шевченка (Севастополь).

З нагоди 175-х роковин від дня народження Т. Шевченка 1989 р. видано поштову марку з портретом поета роботи художника А. Карасьова (на основі фото 1860 р.) та конверт «Перший день», до якого приурочено й відповідний штемпель: «175 лет со дня рождения Т. Г. Шевченко. 06.03.1989. Москва. Почтамт». Крім того, надійшла в обіг і поштова листівка з оригінальною маркою, на якій зображено атрибути митця – гусяче перо й палітру з відкритою книгою та текстом: «175 лет со дня рождения Т. Г. Шевченко». На листівці – фрагмент пам'ятника поетові в Москві, завершальні рядки «Заповіту» з факсиміле. У Києві 9 березня 1989 р. діяв пам'ятковий штемпель – на тлі розкритої книжки фрагмент українського орнаменту й текст: «175 лет со дня рождения Т. Г. Шевченко. Киев 1. Київ». Святкування ювілею відзначено спеціальним штемпелем [див. З стор. обкл.]. Широко відзначалося свято на Західній Україні. На зазначеній листівці були виконані клубні надруки: «Святкування ювілею Великого Кобзаря на Прикарпатті. 1989 рік». Цей же текст розміщувався на конвертах: Яремча. Турбаза «Гуцульщина» (1983) та Яблуницький перевал. Турбаза «Перевал» (1987). Надруки були чотирьох кольорів накладом 1000 примірників.

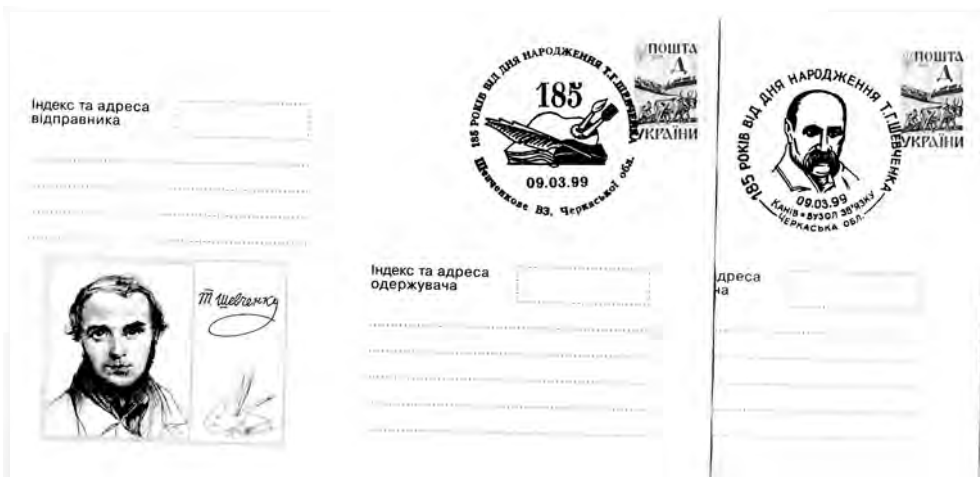

З нагоди 150-х роковин першого “Кобзаря” 1990 р. надійшов у поштовий обіг конверт, а 18 квітня 1990 р. у Києві діяв пам’ятковий штампель. У музеї “Кобзаря” (Черкаси) у 90-і роки минулого століття діяв спеціалізований календарний штампель, а в Переяславі-Хмельницькому 6 січня 1996 р. пам’ятковим штампелем відзначено 150-ту річницю написання “Заповіту”. До відкриття І з’їзду Співки філателістів України задіяно спеціальний штампель, на якому графічно відтворено автопортрет поета (у кожусі) 1860 р. на тлі поштової марки в обрамленні українського орнаменту й тексту: “Перший з’їзд СФУ. 14.03.1992”.

180-ті роковини з дня народження Шевченка відзначено лише клубним конвертом і штампелем, який 9 березня 1994 р. використано в с. Шевченкове Черкаської обл. 1995 р. започатковано серію марок “Світочі української літератури”. Конверт “Перший день”, присвячений Шевченкові, датовано “08.07.95 р. Київ-1” [див. З стор. обкл. СіЧі, 2013, №5).

135-ті роковини поховання Т. Шевченка в Україні на Чернечій горі вшановано пам’ятковим штампелем (Канів. РВЗ. Черкас. обл. 22.05.96), на якому зображено чавунний хрест, котрий свого часу був на могилі поета. З нагоди IV Національної філателістичної виставки “Шевченків край” видано марку та конверт “Перший день” (Черкаси. Поштамт. 17.05.1997). Під час роботи виставки задіяно спеціальний штампель, на якому графічно зображено профіль Шевченка й напис: “IV Національна філателістична виставка “Шевченків край”. Черкаси. Поштамт. 17 – 24.05.1997”.

До 185-ї річниці ювілею поета “Укрпошта” видала немаркований конверт з автопортретом Т. Шевченка 1845 р. і факсиміле. На пам’ятковому штемпелі, що діяв у Києві 9 березня 1999 р., графічно відтворено портрет митця авторства І. Рєпіна, а на штемпелі в с. Шевченкове Черкаської обл. зображено мистецькі атрибути – гусяче перо, палітру й відкриту книгу, а також дату “185”.

140-ві роковини перепоховання Шевченка відзначено спеціальним штемпелем, на якому – контур Успенського собору в Каневі, де стояла домовина й відбувалася багатолюдна панахида, і чавунного хреста. По контуру штемпеля текст: “Пам’яті Тараса Шевченка. Канів. Вузол зв’язку. Черкаська обл. 22.05.2001”.

У 2004 р. “Укрпошта” видала конверт із портретом Т. Шевченка та оригінальною маркою (художник О. Муравель). 9 березня 2004 р. у Києві діяв пам’ятковий штемпель, на якому графічно відтворено дзеркальне зображення репінського портрету й подано текст: “190 років від дня народження Т. Г. Шевченка”.

Генієві українського народу присвячено наймасштабніший філателістичний проект нашої держави – “200-річчя від дня народження Тараса Шевченка” (2007 – 2014). Щороку в межах проекту видається поштовий блок або серія марок, на яких переважно репрезентовані його мистецькі твори чи поезії. Видання супроводжується конвертом “Перший день”. Ці випуски ілюструють публікації “Філателістична шевченкіана” в журналі “СіЧ” (№3, 4, 5 за 2013 р.). 2014 рік оголошено роком Тараса Шевченка, і цій події, без сумніву, ще будуть присвячені філателістичні випуски як в Україні, так і за кордоном. Філателістичні випуски зарубіжних країн, присвячені Т. Шевченкові, розглянуто в СіЧі (2014, № 1, С. 115-117).

Окремий вид філателії – колекціонування карток-максимумів (картмаксимумів). Картмаксимум – це художня поштова листівка з наклеєною поштовою маркою на ілюстрованому боці, до того ж марка повинна мати таке зображення (малюнок), що й на листівці, і бути погашеною штемпелем відповідного пункту чи приводу. Колекціонування картмаксимумів має назву “максимофілія” або “аналогофілія” [див. 3 стор. обкл.].

Отримано 5 грудня 2013 р.

м. Київ